

Gedrag norms voor de relatie tussen gerecht en pers

De werkgroep "Gerecht en pers" heeft nationaal volgende richtlijnen vooropgesteld. Deze werden bekrachtigd door het college van eerste voorzitters en gelden voor alle magistraten in België, ongeacht de locatie of het niveau van de rechtbank.

1. Algemeen

a. De verstrekking van informatie aan de samenleving door het gerecht over zijn werking is noodzakelijk voor de goede vervulling van de publiekrechtelijke opdracht van het gerecht. Zowel nationale wettelijke als transnationale voorschriften bevestigen dit.

Deze voorlichting dient de openbaarheid, maakt de organisatie van het gerecht doorzichtiger en bevordert de kennis over en het begrip voor zijn mogelijkheden en beperkingen.

Het maatschappelijke draagvlak voor de noodzakelijke maatregelen tot verbetering van de werking van het gerecht wordt erdoor versterkt.

De pers heeft als opdracht de bevolking te informeren over het maatschappelijk gebeuren.

De pers reikt het noodzakelijke en adequate middel aan om de doelstelling van de informatieverstrekking van het gerecht aan de samenleving te halen.

De pers heeft een eigen verantwoordelijkheid om op juiste wijze om te gaan met de informatie.

De communicatie tussen pers en gerecht dient te verlopen in wederzijds respect voor ieders onafhankelijkheid en eigenheid.

Zo kan zij bijdragen tot de goede werking van de rechtsstaat.

b. Onderhavige tekst geldt als leidraad voor de informatie aan de pers in zaken, behandeld door de organen van de rechterlijke macht.

Er wordt gesteund zowel op interne akten als op internationale akten die in België bindend zijn.

c. Er moet een onderscheid worden gemaakt tussen informatie over hangende zaken en informatie over problemen van algemene aard.

De hierna gegeven regels hebben uitsluitend betrekking op informatie over hangende zaken.

Informatie over problemen van algemene aard, gegeven door de leden van de rechterlijke macht, wordt dus niet behandeld in de navolgende normen.

d. De normen kunnen slechts overeenkomstig gelden voor het Hof van Cassatie gelet op de gedeeltelijk normatieve taak die aan het Hof is toevertrouwd.

Het Hof van Cassatie kan gelet op die taak aan een meer diepgaande informatieplicht onderworpen zijn.

2. Organen belast met het verstrekken van informatie

a. Algemeen

In een aantal rechtsinstanties is een lid van het gerecht (magistraat van de zetel) aangesteld als "persrechter", die het aanspreekpunt is voor de pers en woordvoerder is van het gerecht over de zaken die de rechtspraak van het rechtcollege betreffen.

Hij staat in, onder het gezag van de korpsoverste, voor de communicatie en contacten met de pers, onverminderd het recht van de korpsoverste om zelf rechtstreeks met de pers te communiceren.

Wanneer in het rechtcollege geen persrechter is aangesteld gelden de hierna weergegeven aanbevelingen en normen overeenkomstig voor de magistraat die opdracht gekregen heeft te communiceren met de pers.

In de parketten is meestal een vaste woordvoerder aangesteld.

Op de taak van de woordvoerder wordt nader ingegaan sub 3.

Wat hierna volgt heeft betrekking op de persrechter.

b. Bijzondere gedragsnormen wanneer een persrechter is aangewezen voor de zittende magistratuur

De persrechter onthoudt zich van elk waardeoordeel over rechterlijke uitspraken.

Bij de toelichting die hij geeft onthoudt hij zich van "beleidsmatige" uitspraken.

Hij is bijzonder terughoudend wanneer de uitspraak nog kan bestreden worden of bestreden wordt.

Hij staat de pers niet te woord over zaken waarin hij zelf zitting houdt of gehouden heeft.

Andere leden van het rechtscollege en hun medewerkers onthouden zich van perscontacten over aangelegenheden die betrekking hebben op hun rechtscollege, behoudens bijzondere toelating of opdracht van de korpsoverste.

Voor specifieke informatie kan de persrechter de pers in contact brengen met een collega binnen het rechtscollege.

In voorkomend geval wordt deze laatste niet met naam geciteerd, noch worden gefilmde of gesproken interviews met deze laatste uitgezonden.

Voor de concrete uitvoering van zijn taken kan de persrechter bijgestaan worden door een lid van de griffie.

De invulling en uitwerking van deze bijstand kan het voorwerp uitmaken van een regeling tussen de persrechter en de hoofdgriffier.

De taakomschrijving van de persrechter kan het voorwerp zijn van een meer gedetailleerde of op een bijzonder voorval afgestemde regeling tussen de korpchef en de persrechter.

c. Woordvoerders buiten het gerecht

Een woordvoerder kan ook buiten het gerecht waarvan hij deel uitmaakt aangesteld worden in verband met specifieke zaken.

Die aanstelling gebeurt door de korpsoverste van de woordvoerder met instemming van de korpsoverste van het gerecht waarin de woordvoerder zijn specifieke opdracht zal moeten uitvoeren.

3. Mededelingen over strafzaken die hangend of actueel zijn

a. Opmerking

De hieronder vermelde normen moeten worden gelezen in samenhang met de circulaires van het college van procureurs-generaal van 7/99, betreffende de informatie die tijdens de fase van het voorbereidend onderzoek aan de pers kan worden meegedeeld door politiediensten

b. Voor de dagvaarding of de verwijzing

Tijdens het vooronderzoek (opsporingsonderzoek of gerechtelijk onderzoek) wordt de pers te woord gestaan door de perswoordvoerder van het parket.

De voorlichtingstaak bij de behandeling van een zaak voor de raadkamer of kamer van inbeschuldigingstelling behoort (in beginsel) tot de perswoordvoerder van het parket.

De procureur-generaal bepaalt op welke wijze de media kennis kunnen nemen van stukken die nodig zijn voor een goed begrip van de zaak en, in voorkomend geval, kopie ervan kunnen nemen.

Hij/zij beoordeelt de vraag met inachtneming van alle belangen die terzake gelden, zoals de bescherming van de privacy, het vermoeden van onschuld, de noodzaak van een objectieve voorlichting van de maatschappij.

De persrechter en de woordvoerder van het parket kunnen nadere afspraken maken met het oog op een praktische en vlotte samenwerking met en voorlichting aan de pers. Dit houdt in dat de pers naargelang van het geval kan worden doorverwezen van de persrechter naar de woordvoerder van het parket en omgekeerd (bv. wat betreft de voorlichtingstaak bij de uitspraken van de onderzoeksgerechten).

De persrechter en de woordvoerder van het parket geven in beginsel geen gezamenlijke persconferenties of -mededelingen.

c. Verdeling van de taken vanaf de dagvaarding of verwijzing:

Van zodra in een zaak is gedagvaard of opgeroepen via dagstelling wordt de taak van voorlichting opgenomen hetzij door de persrechter hetzij door de woordvoerder van het parket. De respectieve korpsoversten beslissen in gemeen overleg hoe de taken worden verdeeld.

d. Tenuitvoerlegging van uitspraken

Het verstrekken van informatie over tenuitvoerlegging van vonnissen en arresten in strafzaken behoort tot de bevoegdheid van het parket.

4. Informatieverstrekking aan de pers

a. Betrouwbaarheid van de informatie gegeven door de rechterlijke orde

De informatie mag alleen slaan op vaststaande gegevens.

Wanneer de gegevens niet volledig vaststaan, maar berusten op vermoedens moeten de organen van de rechterlijke orde dit duidelijk maken.

b. Toegang tot de informatie

Informatie moet zonder discriminatie gegeven worden aan de journalisten die erom vragen. Om dit te verzekeren wordt voorkeur gegeven aan het verstrekken van informatie via de website van het hof of van de rechtbank teneinde de gelijke toegang te waarborgen van allen.

Toegang tot informatie mag alleen gegeven worden binnen de grenzen die de wetten toelaten, en inzonderheid de grenzen bepaald door de wet en door het EVRM.

Dit impliceert onder meer dat de inlichtingen niet zonder beperking mogen worden gegeven.

Het vermoeden van onschuld is een wezenlijk gegeven van een billijk proces.

Hieruit volgt dat door de rechterlijke orde gegeven inlichtingen de handhaving van dat vermoeden niet in de weg mogen staan.

Gegeven informatie, inzonderheid maar niet uitsluitend in strafzaken, mag geen schending inhouden van het recht op privacy dat onder meer gevrijwaard wordt door artikel 8 E.V.R.M. Dit impliceert dat in de regel de identiteit van de partijen of betrokken personen niet via de media zal worden bekend gemaakt en dat de rechterlijke diensten ook informatie slechts mogen doorgeven met een gepaste anonimisering (bv. wissen van namen of van bepaalde geografische gegevens, gebruik van initialen voor de natuurlijke personen) en dat de media ook de hiervoor gepaste technieken gebruiken (anonimisering, stemvervormers, beeldvervormers, enz.).

Wat de raadpleging van de rollen betreft, zijn bijzondere regels toepasselijk die rekening moeten houden zowel met de publieke aard van de rollen als met de te beschermen belangen.

De openbaarheid van de rollen, die door de wet wordt verzekerd, houdt niet in dat toegang moet verleend worden (onder meer voor handelsdoeleinden) in omstandigheden die ongepast de bescherming van het privé- leven van personen in het gedrang brengen.

De gegevens van een dossier mogen in beginsel alleen door de titularis van dat dossier ingezien worden, met inbegrip van de dag van vaststelling.

Teneinde evenwel aan de pers de mogelijkheid te bieden te weten welke zaken op de rol worden behandeld - wat ook het vertrouwen in het gerecht kan doen toenemen - kan de mogelijkheid geboden worden door de korpsoverste aan de media kennis te nemen, op de griffie of op een website met beperkte toegang, van de lijst van de vastgestelde zaken.

De pers dient zich te legitimeren wanneer dit wordt gevraagd door degene die inzage verleent.

Stukken waarvan inzage wordt gegeven ter griffie of op het parket, mogen niet worden meegenomen, noch gekopieerd, behoudens akkoord van de procureur-generaal.

c. Toegang tot de vonnissen en arresten

De openbaarheid van vonnissen is belangrijk voor de transparantie van het gerecht maar de openbaarheid die langs elektronische weg wordt gegeven strekt ver buiten de openbaarmaking die gegeven wordt door het voorlezen van een beslissing in een zittingszaal.

Bijzondere regels ter vrijwaring van de privacy moeten in acht genomen worden (zie advies Commissie voor de bescherming van het privé-leven van 4 oktober 2004).

De wettelijke regels die gelden voor de bescherming van particulieren zullen nauwgezet worden gevolgd.

De aanbeveling van de Raad van Europa dat de journalisten de mogelijkheid zouden moeten hebben zonder enige discriminatie kopie te krijgen of te nemen van de openbaar uitgesproken vonnissen en arresten kan worden opgevolgd.

De terbeschikkingstelling op internet van de beslissingen of zelfs van de papieren versie van de vonnissen en arresten is overigens een verspreide praktijk geworden. De vrijstelling die voor de geschreven pers of voor de media hieruit volgt van expeditierechten strookt formeel niet met de tekst van onder meer artikel 280 van het Wetboek van registratierechten zodat een snelle oplossing van dit probleem moet worden gevonden.

5. De schrijvende pers en de audiovisuele media in het gerechtsgebouw en in de zittingszaal

a. In het Gerechtsgebouw (buiten de zittingszalen)

Aan de pers kan steeds gevraagd worden zich als zodanig te legitimeren (door de korpschef, de pers rechter, de woordvoerder, de veiligheidsdiensten).

Behoudens wat hierna bepaald wordt i.v.m. nieuwsflitsen maakt de pers, zonder voorafgaande toestemming van de beheerder van het gebouw, binnen het gerechtsgebouw geen geluid-, film-, foto- of televisieopnamen.

De beheerder van het gebouw kan deze bevoegdheid delegeren aan een persrechter.

Voor het filmen van de overbrenging in en rond het gerechtsgebouw van personen die van hun vrijheid beroofd zijn, wordt in beginsel geen toestemming verleend.

Het bekomen van de toelating tot filmen, fotograferen of het maken van geluidsopnamen binnen het gerechtsgebouw doet in geen geval afbreuk aan de individuele rechten van personen met betrekking tot het gebruik van beeld- foto- en geluidsmateriaal in de media (zo bvb. het portretrecht, zoals bedoeld in artikel 10 van de wet van 30 juni 1994 betreffende het auteursrecht en naburige rechten).

De pers kan zich ten opzichte van de personen die het voorwerp uitmaken van dergelijke opnames, in geen geval beroepen op de toelating tot filmen in het justitiepaleis en/of de rechtszaal.

De toelating kan gekoppeld zijn aan de naleving van precieze modaliteiten, die zo nodig schriftelijk zullen worden vastgelegd (bvb. de plaats waar opnamen kunnen worden gemaakt, eventuele afspraken over het verkrijgen van toestemming van partijen en raadslieden, e.d.m).

In geval van toelating dienen de opnamen zodanig te worden gemaakt en/of gemonteerd dat het publiek en het personeel in het gerechtsgebouw niet ongewenst in beeld komen.

De magistraat die voor het gebouw instaat kan, bij wijze van algemene maatregel, aan de pers een bijzonder lokaal of plaats aanwijzen waar vraaggelassen mogen worden opgenomen, zodat de pers niet voor ieder vraagstuk een specifieke toelating moet vragen.

b. In de rechtszaal

Behoudens andersluidende wettelijke verbodsbepalingen heeft de pers toegang tot de openbare terechtzittingen.

De voor de ordehandhaving ter zitting verantwoordelijke rechter, dat is in de regel de voorzitter, behoudt in de rechtszaal steeds het recht om de nodige maatregelen te bevelen tot ordehandhaving en bescherming van de persoonlijke levenssfeer van de partijen.

De hiernavolgende regels betreffen algemene uitgangspunten, waarvan de voorzitter ter zitting, kan afwijken indien hij dat passend acht, in voorkomend geval na vraag van de partijen.

Het maken van beeld- en geluidsopnamen binnen de rechtszaal is in beginsel niet toegestaan.

Het behoort aan de voorzitter van de zitting dit principiële verbod, indien dit vereist wordt voor een goede rechtsbedeling, te moduleren, in voorkomend geval na overleg met de korpchef en met de persrechter.

Mogelijke afwijkingen betreffen het opnemen van de voorlezing van de uitspraken of van het binnentreden van de leden van de rechtbank of van het hof, of nog, het filmen, met zijn toestemming, van de beklaagde in een assisenzaak.

Voorafgaand aan de opkomst van het rechtscollege wordt in de rechtszaal niet gefilmd, behoudens andersluidende afspraken en onder toezicht van de persrechter of een daartoe aangewezen persoon.

In de rechtszaal mogen geen interviews worden afgenomen, noch vóór, noch na de terechtzitting.

Ook de persrechter geeft in voorkomend geval geen interviews in de rechtszaal.

Ook na de behandeling ter terechtzitting en na de uitspraak wordt in de rechtszaal niet meer gefilmd, gefotografeerd of opgenomen.

Van de toelating tot filmen in de rechtszaal is in ieder geval uitdrukkelijk uitgesloten, het filmen of fotograferen van verdachten/in verdenking gestelden in de boeien.

Voor het maken van opnamen van advocaten en andere rechtshulpverleners moet voorafgaand hun toestemming verkregen zijn.

Film- en foto-opnamen van niet-vaste procesdeelnemers (bvb. procespartijen, beklaagden, benadeelden, verbalisanten, getuigen, deskundigen, reclasseringsambtenaren en tolken, e.a.) mogen tijdens de zitting niet worden gemaakt tenzij daarvoor voorafgaandelijk de instemming van deze personen werd bekomen. Deze instemming doet niets af aan de bevoegdheden van de met de ordehandhaving belaste magistraat. De pers moet zich zelf van de benodigde toestemming vergewissen.

6. Vraaggesprekken

Verzoeken om een lid van de rechterlijke orde te interviewen, aangaande hangende zaken en uitspraken, worden gericht aan de korpsoverste c.q. de persrechter of woordvoerder die wat dat betreft overleg pleegt met de korpsoverste.

Wanneer toestemming wordt verleend, worden in onderling overleg afspraken gemaakt, die zo nodig schriftelijk kunnen worden vastgelegd.

7. Documentaire programma's

Het betreft televisieprogramma's of video-opnamen die een voorlichtend karakter hebben, niet uitgezonden worden op de dag zelf van de betreffende zitting in een journaal- of actualiteitenprogramma, een uitzendingsduur hebben die merkbaar langer is dan een nieuwsflits en een onderdeel zijn van een op zichzelf staande thematische uiteenzetting.

De pers moet zich in ieder geval wenden tot de korpchef c.q. persrechter of woordvoerder zo er bij documentaire programma's ook opnamen worden gemaakt van een concrete rechtszaak, behandeld door de organen van de rechterlijke macht.

In het algemeen zal medewerking worden verleend aan het maken van documentaire programma's. Er

worden als dan ruimere opnamemogelijkheden toegestaan dan bij nieuwsflitsen. Dergelijke opnamen kunnen het voorwerp uitmaken van een andere, bijzondere regeling.

Er wordt evenwel niet afgeweken van de regel dat de betrokkenen die in beeld worden gebracht vooraf hun toestemming zullen moeten geven.

De persrechter of woordvoerder behoudt zich steeds het recht voor het programma, vóór de uitzending daarvan, te bekijken.

De persrechter of woordvoerder mag de uitzending van bij het gerecht gemaakte beelden verbieden indien deze volgens hem een onjuiste voorstelling van zaken zou geven.

De afspraken met de programmamakers worden telkens per casus schriftelijk vastgelegd.